

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kód materiálu:	VY_12_INOVACE_25_BABIČKA_VANOCNI_ZVYKY		
Název materiálu:	Babička – vánoční zvyky		
Předmět:	český jazyk	Ročník:	8.
Časová dotace:	45 min	Datum ověření:	22. 11. 2012
Jméno autora:	Mgr. Martina Šlapalová		
Klíčová slova:	Božena Němcová, Babička, Vánoce, zvyky		
Výchovné a vzdělávací cíle:	Seznámit žáky s knihou Babička a srovnat tehdejší vánoční zvyky s dnešními Vánoci a tradicemi.		
Rozvíjené klíčové kompetence:	k učení		
Anotace, metodický list:	Žáci si přečtou úryvek z knihy. Na základě přečteného vyvozují, jakým způsobem trávili Vánoce v minulosti a srovnávají je s dneškem.		
Použité zdroje:	NĚMCOVÁ, Božena. <i>Babička: Obrazy venkovského života</i> . Praha: Ottovo nakladatelství, 2007. ISBN 8073607085.		

Popis hodiny	<p>Žáci obdrží nakopírovaný text. Při čtení mají za úkol podtrhávat vše, co souvisí s Vánoci nebo vánočními zvyky.</p> <p>Na papír pomocí T-grafu vypisují podtržené zvyky na levou stranu, na pravou stranu doplňují odpovídající dnešní vánoční zvyky. Pokud se obdobný zvyk neobjeví, řádek vpravo proškrtnou. Mohou také nově doplňovat zvyky, které nebyly v textu Babičky zmíněny.</p> <p>Poté jsou rozděleni do trojic a srovnávají své T-grafy s ostatními. Barevně označují zvyky, s kterými se dosud nesetkali.</p> <p>Společně pak zapisujeme označené zvyky na tabuli a upřesňujeme, co znamenají, a vyvozujeme, proč je asi lidé prováděli či provádějí.</p> <p><i>Poznámka: Tuto hodinu je vhodné zařadit v období adventu a společně si potom připravit vánoční hodinu s prováděním některých tradičních zvyků.</i></p>
---------------------	--

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Byl to zvyk jak ve mlýně, tak v myslivně i na Starém bělidle, že kdokoli přišel na Štědrý den a Boží hod, jíst a pít dostal do sytosti, a kdyby nikdo byl nepřišel, babička byla by šla hledat hosta na rozcestí. Jakou radost měla ale tenkrát, když znenadání přišel před Štědrým dnem syn Kašpar a bratrův syn z Olešnice. Celého půl dne radostí plakala a přes chvíli od pečení vánoček odběhovala do sednice, kde přichází mezi dětmi seděli, aby se na syna podívala, aby se bratrovce zeptala, co dělá ten neb ta v Olešnici, a dětem opakovala nejednou: „Jak tuhle vidíte strejčka, tak byl v tváři také váš dědeček, jenže vzrůst po něm nemá.“ Děti prohlížely strejčky ze všech stran a velice se jim líbili, zvláště to, že mile na každou jejich otázku odpovídali.

Každý rok chtěly se děti postit, aby viděly zlaté prasátko, ale nikdy k tomu nedošlo, vůle byla dobrá, ale tělo slabé. Na Štědrý den štedře podělen byl kdekdo, i drůbež a dobytek dostaly vánočky, a po večeři vzala babička ode všeho, co k večeři bylo, po kousku, hodila polovičku do potoka, polovic zahrabala do sadu pod strom, aby voda čistá a zdravá zůstala a země úrodná byla, všecky pak drobtý sesbírajíc hodila ohni, aby „neškodil. Za chlívem třásla Bětka bezem volajíc: „Třesu, třesu bez, pověz ty mi, pes, kde můj milý dnes;“ a v světnici slívaly děvčata olovo a vosk a děti spouštěly svíčky v ořechových skořepinách na vodu. Jan tajně postrkoval mísu, v níž voda byla, aby se hnula a skořápky, představující loďky života, od kraje ke středu se houpaly; pak volal radostně: „Dívejte se, já se daleko, daleko dostanu do světa!“ „Ach milý hochu, až se dostaneš do proudu života, mezi víry a úskaliny, až budou vlny loďkou tvého života smejkat, pak budeš vzpomínat toužebně na tichý přístav, z něhož jsi vyplul,“ řekla si tiše matka, rozkrajíc jablko chlapcovo „na štěstí“ ve příční polovici. Jádra tvořily hvězdu, tři čisté paprsky, dva pak byly neúplné, od červa sežrané. Odložíc je s povzdechem stranou, rozkrojila druhé pro Barunku, a vidouc opět hvězdu zatemnělou. „Tedy ani jeden, ani druhý nebude úplně šťasten!“ povídala si. Rozkrojila ještě pro Vilímka i Adélku a v těch byly zdravé hvězdičky o čtyřech paprscích. „Ty snad,“ myslila matka, a Adélka vytrhla ji z myšlení, stěžujíc si právě, že její lodička nechce plout od kraje a svíčka že už dohořívá.

„Však moje také zhasíná a nepřišla daleko,“ pravil Vilím. Vtom trkl zase někdo do nádoby voda se rychle rozhoupala a lodičky uprostřed plující se potopily. „Hečte, hečte, vy dříve umřete než my!“ zvolala Adélka s Vilímkem.

„Co je víc, jen když jsme byli daleko,“ odpověděla Barunka a Jan přisvědčil, matka ale smutně dívala se na ta zhaslá světla a předtucha zmocnila se její duše, není-li přece ta nevinná dětská hra věštbou jejich budoucnosti.

„Přinese nám Jezulátko něco?“ ptaly se děti babičky potajmo, když se začalo uklízet ze stolu. - „To já nemohu vědět, uslyšíte, jestli zazvoní,“ řekla babička. Děti menší postavily se k oknu míníce, že Jezulátko musí jít okolo oken a že je uslyší.

„Což nevíte, že není Jezulátko vidět ani slyšet?“ pravila babička. „Jezulátko sedí v nebi na světlém trůnu a posílá dárky hodným dětem po andělech, kteří je přinášejí na zlatých oblacích. Neslyšíte nic než zvonků hraní.“

Děti se dívaly do oken, nábožně babičku poslouchající. Vtom kmitla okolo Adélka pak šeptala tiše: „Babičko, to světlo bylo Jezulátko, vidíte?“ Babička přisvědčila, vtom také matka do dveří vcházela, oznamujíc dětem, že v babiččině světnici Jezulátko jim nadělilo. To byl shon, to bylo radosti, když viděly okrášlený strom a pod ním krásných darů osvětlených. Babička sice neznala ten způsob, mezi lidem se to nedělalo, ale líbil se jí; dlouho před vánoce vždy už sama pamatovala na strom a dceři okrašlovat ho pomohla. „V Nise a v Kladsku panuje vesměs ten způsob; víš-li pak se pamatovat, Kašpare, byl jsi tenkrát, když jsme tam byli, už hodný hoch,“ pravila babička synovi, nechajíc děti těšit se s dary a usednouc vedle něho ke kamnům.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

„Jak bych se nepamatoval; hezký to zvyk a dobře, Terezko, děláš, žes ho zavedla; budou to někdy dětem krásné vzpomínky, až se octnou v trudech života. Na ten den si člověk dokonce v cizině nejraději vzpomíná, já to zkusil po kolik let, co jsem ve světě byl. Dost dobře jsem se mnohdy měl u mistra, ale vždy jsem si myslil: „Kýž bych seděl raději u matky a měl kaši s medem, buchtičky s makovou odvárkou a hrách se zelím, všecka ta dobrá jídla bych vám za to dal.“

„Naše jídla,“ usmála se babička a přikývla hlavou; „ale ještě jsi zapomněl sušenou míchaninu.“

„To víte, o to jsem nehrubě dbal; v Dobrušce říkají tomu muzika. Na něco jiného jsem ale vzpomínával, co jsme všickni rádi poslouchávali.“

„Však já vím, co myslíš: pastýřskou koledu, to je zde také, počkej, uslyšíš to zanedlouho,“ pravila babička, a sotva to dořekla, ozvala se zvenčí u okna pastýřská trouba. Nejdřív odtroubil melodii pastýřské písně kolední, pak začal zpívat: Vzhůru vstaňte, pastýřkové, hlasná novina, Spasitel se nám narodil v Betlémě v chlívě.

„Máš pravdu, Kašpare, kdybych neslyšela tu píseň, ani by mi Boží hod nepřicházel tak veselý,“ pravila babička, poslouchajíc s potěšením. Pak ale šla ven a naložila pastýřovi do mošny výsluhu.

Na Štěpána šli chlapci na koledu do mlýna a do myslivny; kdyby nebyli přišli, paní máma byla by myslila, že na ně strop spadl, a sama by byla na Starém bělidle přiběhla. Bertík a Frantík zase navzájem dolů přišli koledovat. Uběhly vánoční hody; děti povídaly si už zase, že přijdou Tři krále a pan učitel že přijde psát tři krále na dveře a koledovat, a po Třech králích slavily přástevnice teprv „dlouhou noc“. Ovšem na Starém bělidle a ve mlýně nebylo to jako ve vsi, kde bylo mnoho chasy; tam si volili královnu a krále, byla muzika, strojila se přeslice a vrkoč se dával. Na Starém bělidle vystrojila se dobrá večere, přástevnice sešly se, zpívalo se, jedlo, pilo, a když tu najednou za dveřmi ozval se flašinet, začalo se v kuchyni tančit.